

Databáze dějin všedního dne

Na druhý den jsme postupovali dle sil
Punka, radován s německým vojákem.
Tedy Punke již dělali útup. Vždy časy
jsem měli mnoho hladu, neboli chleba
jsem tedy dostávali jeden + bochník chleba.
Kocár. Na jeden den i 12 mužů, zejména
však 6. Tak to stále trvalo takto a hlad
se jsme po cestě ječeli mluvit, hloubky ba i
celé hlavy se li. Dne 8 října jsme přišli do
Londroměra, tam jsem se sešel s...

vařit, tu jak když
Jsem jsem toho s
si každý své věci. Z
neměli, když jsem
Jestli jsem neměl
a již psali na
ten den jsem se na
všichni. Tak jsem
pouští na vesnici
losti selou
vél bez př
100 mužů
no bylo p
Hled, dne
i. Svango
Dne 26 j
am jsem h
všichni, m
orali sle
lebi, tam byl toho velký bo
y, načež jsem již přestoupil
naš kazali státi z neustálé
rotu to bylo z dne 28. 28. 28
museli ustoupit, dne 28. 28. 28

věda

kolem
nás

prostory
společné
paměti

102

Akademie věd
České republiky

Historický ústav AV ČR, v. v. i., (HÚ AV ČR, www.hiu.cas.cz) je jedním z ústavů Akademie věd, které se zaměřují na výzkum humanitních a sociálních věd. Provádí základní výzkum v oblasti českých, československých i obecných dějin, a to v rozsahu od raného středověku téměř do současnosti. Zaujímá čelné místo mezi evropskými a světovými pracovišti bohemikálního zaměření a spolupracuje s rozsáhlou sítí domácích a zahraničních pracovišť vysokoškolského i neuniverzitního typu. V odděleních zaměřených na středověk, raný novověk, 19. a 20. století, historickou geografii, biografický výzkum a bibliografii vytváří zásadní monografická a syntetická pojednání, atlasy a edice historických pramenů, velká encyklopedická díla celonárodního významu (*Akademická encyklopedie českých dějin*, *Biografický slovník českých zemí*), stejně jako bibliografickou evidenci publikací celého oboru. Ústav rovněž vydává ústřední oborové periodikum *Český časopis historický*, revui historické slavistiky *Slovanský přehled* a řadu dalších specializovaných časopisů. Výzkum probíhá v pražském sídle HÚ AV ČR, na brněnském a českobudějovickém pracovišti a v Českém historickém ústavu v Římě.

Úvodem

„Osudy prostých lidí byly dříve jen výjimečně považovány za důležité a životní vzpomínky prostých lidí za tak cenné, aby se jimi někdo systematicky zabýval pro studijní účely a uchoval je i pro potřeby budoucích generací (...) Vaše vyprávění se může stát také vzácnou památkou a poutavým čtením pro vaše děti, vnuky i pravnuky a možná i poutavým čtením pro další neznámé čtenáře (...),“ psala ve veřejné výzvě k pamětníkům z poloviny devadesátých let 20. století socioložka Jana Losová, jedna ze zakladatelů projektu.

Databáze dějin všedního dne představuje mezinárodní vědeckovýzkumný projekt, který si klade za úkol sestavit sbírku pramenů k dějinám „všedního dne“, které jsou cenným svědectvím o životě lidí v dřívějších dobách. Na projektu se kromě Historického ústavu Akademie věd České republiky, v. v. i., podílí také Ústav českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a Universitát Wien, resp. přidružená organizace Dokumentation lebensgeschichtlicher Aufzeichnungen (https://bibliothek.univie.ac.at/sammlungen/dokumentation_lebensgeschichtlicher_aufzeichnungen.html), jež na počátku devadesátých let výzkum iniciovala. Projekt po celou dobu svého trvání zůstává nadále aktuální, koresponduje se stále rostoucím zájmem české historiografie o dějiny každodennosti, „dějiny zdola“ či mikrohistorii.

Smyslem projektu je tvorba a udržování systematické dokumentační sbírky starých pamětí, rodinných kronik, deníků a jiných životopisných vzpomínek v českém a německém jazyce, které se vztahují k dějinám českých zemí a které pomůžou historikům při zpracovávání témat ze soudobé i moderní historie. Již dnes je tato sbírka cenným svědectvím o životě lidí v dřívějších dobách. Řada vzpomínek byla se souhlasem jejich autorů, resp. majitelů, i publikována. Vytváří zároveň zevrubnou

Uživatelské rozhraní projektu *Dokumentation lebensgeschichtlicher Aufzeichnungen*

MENSCHEN SCHREIBEN GESCHICHTE
Schreiben Sie mit!

Google Benutzerdefinierte Suche

SUCHEN

[Start](#) [Über uns](#) [Über andere](#) [Lesen](#) [Schreiben](#) [Autorenalbum](#) [Schwarzes Brett](#) [Kontakt](#) [Hilfe](#)

Über uns

„Menschen Schreiben Geschichte“ ist ein Projekt von „Der Lichtblick“ und der „Dokumentation lebensgeschichtlicher Aufzeichnungen“.

Ziele unseres Projektes sind das Sammeln und der Austausch von Erinnerungen, Erfahrungen und Alltagswissen.

Schwarzes Brett

Die letzten 2 von 168 Kleinanzeigen:

- Das Rohrrostant in Währing, Schulgasse 35?
- Korffisenbuch: Autobiografisches Schreiben

Verfassen Sie eine Kurzgeschichte!

Über andere ...

Die letzten 2 von 22 Projektvorstellungen:

- Blog zum Forschungsprojekt „Griechische Autobiographie 19-21. Jh.“
- DIALOGPORTRÄT Persönlichkeit erzählen. Im Portrait darstellen.

Lesen ...

Erinnerungstexte, Tagebuchnotizen, kleine Alltagserzählungen oder ganze Lebens- und Familiengeschichten – hier finden Sie Beiträge aus vielen privaten Schreibschladen.

Stöbern Sie in unserer Lesetruhe!

Zum Beispiel ...

Flamme Gabi und das Elfmeterschießen
von WOLFRAM SCHEUCHER

Schreiben ...

Wenn Sie Episoden aus Ihrem Leben erzählen oder Momentaufnahmen aus Ihren Tagebüchern und Fotoalben weitergeben möchten – dann sind Sie bei uns richtig!

Jede und jeder kann mitschreiben!

Schreibaufwurf

Who cares?
OKTOBER 2015

Who cares? – Geschichten übers Sorgen, Pflegen und Betreuen gesucht!

tematickou evidenci, aby její obsah mohl být selektivně zveřejněn studentům a badatelům.

Dnes je sbírka institucionálně ukotvena v rámci Historického ústavu AV ČR, v. v. i., kde ji spravuje Vojtěch Kessler, pracovník III. oddělení. Čítá skoro osm set evidovaných papírových sbírkových položek v českém i německém jazyce. Nechybí zde ani dobové texty z 19. a první poloviny 20. století.

Vznik sbírky a mezinárodní spolupráce

Dějiny každodennosti jako takové jsou v České republice předmětem výzkumu posledních třicet let. Zájem o paměťovou kulturu a, v našem případě především, o paměť prostých lidí nevzrostl u historiků náhodou. Přispěl k němu pád „železné opony“ a otevření se novým metodologickým podnětům, zvláště v univerzitním a akademickém prostředí. Jeho ukotvení v historiografickém provozu má však jistě i hlubší důvody, které souvisejí s postmoderním obratem v humanitních disciplínách.

Databáze dějin všedního dne má svůj předobraz již v padesátých letech minulého století, kdy předchozí generace odpovídaly velmi vstřícně na výzvy Archivu Národního technického muzea, kam neznámí lidé přinášeli svá svědectví o minulých řemeslných dovednostech. Ve svých zápiscích se samozřejmě neomezovali jen na vzpomínání na minulé způsoby vyrábění a obživy, ale daleko více líčili své životní osudy ve zlomových dějinných situacích. Takto vznikla tzv. **Kleplova sbírka** (zde se mimo jiné ocitly vzpomínky Miloše V. Havla), z níž nejvíce čerpal spisovatel Adolf Branald, který ve svých knihách čtivě prezentoval neznámé hrdiny práce, a později například také Pavla Vošahlíková, jež zpracovávala vzpomínky na císařství Františka Josefa I., vandrovaní, úředníky či na školní léta.

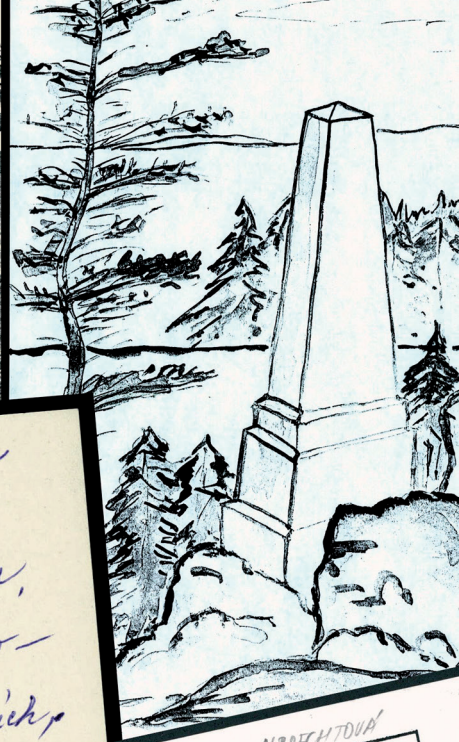
V roce 1990 navštívil obnovený Historický ústav Akademie věd (sídlicí tehdy v Emauzském klášteře ve Vyšehradské ulici) Michael Mitterauer, profesor Institut für Wirtschafts- u. Sozialgeschichte der Universität Wien. Přišel s nezištnou

Duchovní otec projektu Michael Mitterauer

nabídkou ke spolupráci při sběru a zpracování – jak to sám nazval – „lebenzeitliche Aufzeichnungen“, tedy „životních záznamů“ obyčejných lidí. Na základě studia těchto textů se chtěl pokusit nastínit odlišný pohled a přístup k dějinám minulých sto padesáti let v českých zemích. Tak začal systematický sběr pamětí a byly položeny základy **Archivu dějin všedního dne**, na jehož vzniku měla největší podíl již zmiňovaná Jana Losová.

Varma nam.

Vašna pam.
Mnogo dihu sa prani k novemu roku,
kteri preji i vam. Preji vam tiž blaho-
sarnij k vašemu adran, poljet o. laarich,

...e vyprávěnk ještě krátce he s
...mím ročníku jsme psali n
...si brüdicové a dřevěném ráme
...me každý týden museli vydehn
...zyl čistý. Psali sme na tabulku
...en byl křehký a tak každou chro
...urkou sme psaly až po půl roce
...ym děčeni sme dostávaly 4x na a
...chodila sem ráda. 2 zohřívání sem
...dobruji si tam naslat 2 vysvě
...jestli se vám hodi, když mi pošlete.
... 'K' Nanatilova

Oliveriusova

GLOSA
SRPEN

SRPEN 1995

ж. 2

Výtisk č. 40

Vlasta Albrechtová

VYPRÁVĚNÍ

VYPRÁVĚ
o časech minulých
v BĚLČI

Aby Michael Mitterauer názorně demonstroval, že sběr pamětí má smysl, který dovede ocenit i neakademická veřejnost, přivedl v následujícím roce do ústavu „živoucí paměť“ v podobě tehdy více než osmdesátileté Barbary Passrigger. Její paměti, vydané ve Vídni v roce 1989 v ediční řadě *Damit es nicht verlorengheht* (Aby se to neztratilo), kterou založil právě Michael Mitterauer pro nakladatelství Boehlau, nesly výstižný název *Hartes Brot* (Tvrdý chléb). Paměti skromné selky z hor se tehdy v Rakousku staly knižním i televizním bestsellerem.

To vše byly vnější okolnosti vzniku Archivu všedního dne při Historickém ústavu AV ČR. Ty „vnitřní důvody“, vyplývající z provozu samotné historické vědy, je samozřejmě daleko obtížnější rekonstruovat, protože jsou stále naší historicko-badatelskou současností.

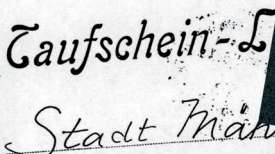
V rámci projektu byla tedy navázána úzká spolupráce jak se zmíněným Institut für Wirtschafts- u. Sozialgeschichte der Universität Wien, tak také s přidruženou organizací Dokumentation lebensgeschichtlicher Aufzeichnungen. Tato organizace v současné době registruje na 3000 z větší části dosud nezveřejněných životopisů, vzpomínek, deníků atd. obyčejných lidí z nejrůznějších epoch a sociálních vrstev. Institucionální i personální provázanost na univerzitní vzdělávání a výzkum jí umožňuje zapojit do své činnosti velké množství studentů a badatelů. Druhotně se tedy také jedná o jakousi pracovní dílnu etablovaných, ale i budoucích odborníků v oblasti dějin každodennosti. Publikáční platformou je kromě webové stránky a internetového fóra www.menschenschreibengeschichte.at rovněž zmíněná ediční řada *Damit es nicht verlorengheht*. Čtenářský a mediální ohlas výrazně přesahuje rámec historického výzkumu.

Spolupráce pražského a vídeňského centra paměťových studií ještě zintenzivněla po kompletním zveřejnění databáze. Registrujeme nárůst rešeršních žádostí od odborníků i nabídky nových pramenů ze strany veřejnosti. V současné době **Databáze dějin všedního dne** slouží jako pramenná základna studentům a badatelům historických a příbuzných oborů, ale také zástupcům médií a pracovníkům kulturních institucí.

Dějiny každodennosti, dějiny všedního dne, nebo „dějiny zdola“?

„Každodenní život se skládá z maličkostí, které v čase a prostoru stěží postihneme... Tyto maličkosti o společnosti vše prozrazují. Způsob, jak lidé v jednotlivých společenských vrstvách jedí, oblékají se či bydlí, není vůbec náhodný.“ (BRAUDEL, Fernand, *The Structures of Everyday Life*. New York 1979, s. 29.)

Dějiny každodennosti, chcete-li dějiny všedního dne, jsou tak trochu tajemný termín. Univerzální definici se vzpírají. Zcela jistě je můžeme označit za součást „kulturních dějin“. Jenže kolik je výkladů kultury, tolik existuje konceptů každodennosti. Dokud se každodennost pojímala jako pouhý segment kultury a badatelé, kteří se jí různými způsoby zabírali, jako antikvářští pábitelé sbírající starožitnosti, nebylo zapotřebí žádných pevnějších konceptuálních rámců a metod. Až antropologický, kulturalistický obrat, jenž odmítl starší sociologické koncepty

Taufbuche für
baptisatorum pro

5. 18.
 Václav Hron
 Pelhřimov
 18. 10. 18.

pojímající kulturu jako součást uchopitelné a popsatelné společenské „totality“, umožnil etablování skutečně odborně promyšlených přístupů. V sedmdesátých a osmdesátých letech se tak zrodily dvě konceptuální „sestry“, a sice italská mikrohistorie a německé dějiny každodennosti (Alltagsgeschichte). Společným jmenovatelem zde byla snaha zbavit se dosavadní nadvlády kvantitativních sociologizujících statistik a vrátit dějinám „lidskou tvář“. Kromě nových přístupů se tak otevřela i nová, dosud opomíjená tematická pole. Oblasti lidského života, které byly buď přehlíženy, či přímo tabuizovány, se tak dostaly do zorných polí badatelů.

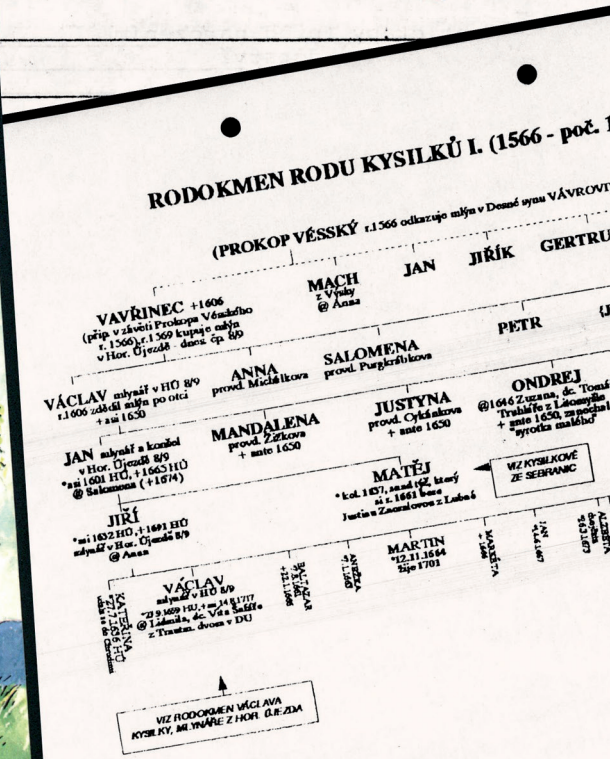
Vznikl projekt historické antropologie, který vědomě navazoval na sociální antropologii, pro niž je klíčová teze, že okolní svět a svou pozici v něm jedinec „nevidí zcela reálně“, ale představuje si je podle toho, jak mu o tom vypráví jeho kultura. Zdánlivá bezbřehost subjektivizace vedla k mnohým inspirativním tázáním i v rámci historické vědy. Přestože byla historická antropologie zamýšlena především pro dějiny předindustriálního období, pro novodobé dějiny je přínosná tím, že do středu pozornosti postavila konkrétního člověka, nejen s jeho „habitem“ či rituály, ale i s prožitky, náladami nebo pocity. Na rozdíl od klasického historismu, kde dějiny tvoří pouze společenské elity, akcentuje historická antropologie právě účast všech lidí na dějinách. Zejména lidí obyčejných, kteří dříve zůstávali němí, neviditelní. Zároveň se ale odklání od sociálních dějin, jež pátrají spíše po objektivních strukturách a procesech, ale nepřiznávají jednání aktéra intencionalitu, chápou jej jako „nositele“, nebo dokonce jen „loutku“ dějin. Naproti tomu historická antropologie staví do ohniska svého zájmu člověka a lidské jednání v jeho zvláštnosti, jedinečnosti a ucelenosti, chápe ho coby aktéra dějin. Dějiny pocitů, vjemů, dějiny humoru, gest, mentalit a jiná témata sice již nevzbuzují takovou nedůvěru jako v předchozích dekadách, nicméně stále ještě nepatří do běžného metodického a konceptuálního instrumentária historiků, sociologů a etnologů.

V roce 1993 založil duchovní otec historické antropologie (on sám označoval tento přístup jako *historische Kulturgeschichte*) Richard van Dülmen specializovaný časopis, trefně nazvaný *Historische Anthropologie. Kultur-Gesellschaft-Alltag* (Historická antropologie. Kultura – společnost – všední den), který stál na pozicích oněch konceptuálních „sester“, historické antropologie a mikrohistorie. Již v podtitulu je patrná provázanost kultury, společnosti a „každodennosti“. Pro naše pojetí, které se promítá do smyslu, obsahu a cílů Databáze dějin všedního dne, jsou inspirativní zejména modifikace z pera německého historika Alfa Lüdtkeho. Jeden z nejhlasitějších obránců konceptu dějin každodennosti nejen obohatil koncept o analýzu dobových prožitků, ale také rozvolnil doposud omezující časové zacílení na raně novověké dějiny.

Spolu s A. Lüdtkem tak každodennost nevnímáme pouze jako všednost, stereotyp a „nekonečnou nudu“. Je pro nás mozaikou střípků, ze kterých se skládá historická skutečnost. Drobný, zdánlivě irrelevantní detail může být mnohdy zajímavější než „tvrdý historický fakt“, který jej do té doby zakrýval. Právě díky malým, drobným detailům získávají tzv. podstatné události, které se z historické perspektivy mohou jevit jako důležité, dodatečný rozměr, lidskou hloubku. Stávají se tak pro badatele i recipienty hmatatelnějšími a uvěřitelnějšími. Studium rodinných vztahů, žité každodennosti, otázek genderu, zkrátka obecně antropologizující přístupy, stavící

A U T O R

1. Příjmení, jméno
Name, Vorname
- D v o
2. Adresa, telefon
Adresse, Telefon
- Brjah
3. Kontakt první a
na další osoby
Erstkontakt; bzw.
Kontaktpersonen
- paní
4. Autorská práva
Urheberrechte
5. Přání anonymity
Anonymitätswunsch
6. Pohlaví
Geschlecht
7. Rok narození
Geburtsjahr
8. Místo narození
Geburtsland/ort
- Kladno
9. Rok úmrtí
Todesjahr

do popředí subjektivní stránku zkušenosti a percepce, se obecně pokoušejí o návrat člověka coby jedince do historie, tedy o analýzu jeho pohledu „zdola“ a „zevnitř“.

Současně s nadšeným nástupem nových badatelských směrů a konceptů se objevila také – ve výsledku pozitivní a obohacující – kritika. Ta stála na několika pilířích, z nichž asi nejzásadnější představuje relevantní výtky o ignorování širšího kontextu. Oblíbenou se stala metafora o pozorovateli velké nástěnné malby stojícím v bezprostřední blízkosti a pozorujícím dílo prostřednictvím malého omezeného kukátka. Dějiny každodennosti se musí vyvarovat tendenci atomizovat historickou vědu do nekonečného zástupu dílčích témat detailně popisujících mikrokosmos života lidí v minulosti. Nejde tedy o fragmentaci, jde spíše o jiný, doposud nepřilíš užívaný úhel pohledu, snahu historické děje nepopisovat z ideologických či normativních pozic. Neptat se po významu událostí a procesů pro společnost, ale pro konkrétního člověka. Ptát se, zda jednal svobodně, volil mezi více možnostmi a co při své volbě prožíval. Každé lidské jednání je rozporuplné, je třeba se soustředit právě na tyto rozpory a nesrovnalosti.

Jiný z kritických hlasů cílil na teoretickou neukotvenost a nevyhraněnost dějin každodennosti. Jednotlivé školy a přístupy nemají pevné hranice. Každý historik navíc klade a zodpovídá otázky vlastním způsobem podle podstaty předmětu svého zájmu. Například v porovnání s teoreticky vymezenější mikrohistorií jsou dějiny každodennosti přece jen různorodější. Díky možnostem orální historie, mediálních produktů, fotografie nebo memoárů mohou historikové novějších dějin popisovat hustší a intimnější strukturu prožitků a zkušeností „obyčejných“ mužů a žen. A zatímco obyčejné lidi historikové každodennosti situují do sítě sociálních vztahů, mikrohistorikové sítě sociálních vztahů teprve rekonstruují jako bázi, díky níž vysvětlují historické procesy. Stranou kritiky ale nemůže zůstat ani neodbytná otázka, zda orientace na „všední den“ minulosti nevede k pouhé banalizaci dějin, soustředění na opakovatelnou a hromadnou zkušenost, na šedivý průměr? Dějiny každodennosti se v první řadě nesmí vnímat jako zastřešující pojem pro vše, co nelze zahrnout do událostních, resp. politických dějin.

Dosavadní přehled se zaměřoval na obecné kontury dějin každodennosti. Dojem, že by česká historiografie byla proti těmto trendům imunní, je mylný. Byť jistě zpoždění musíme připustit. Samotný termín historická antropologie a s ním i její přístupy začaly do českého akademického prostředí pronikat bezprostředně po roce 1989 dvojím způsobem. První stál na bázi osobních neformálních kontaktů, ať už s Richardem van Dülmenem, Alfem Lüdtkem či Michaellem Mitterauerem. Paralelně s tím se však začalo uplatňovat i autochtonní pojetí, v některých aspektech v podstatě protikladné, opírající se o pozice české etnografie a folkloristiky, snažící se o oborovou transformaci směrem ke kulturní a sociální, potažmo historické antropologii. V současné době patří k nejpřednějším českým badatelům dějin každodennosti Milena Lenderová, okruh jejích kolegů a Dülmenův doktorand Pavel Himl. V přehledové syntéze *Z dějin české každodennosti* však Milena Lenderová stále připouští, že „pro české prostředí představují dějiny každodennosti stále určitou výzvu“.

Druhým z metodologických a konceptuálních pilířů, na nichž stojí Databáze dějin všedního dne, jsou specifické modifikace historicko-paměťových studií. Vedle tzv. *memory boomu*, který představuje nejružnější obměny vnímání lidské paměti

Narodil jsem se v obci Hranice (okres Sobotka) dne 9. května 1858. Hranice čítala tehdy 29 úseč.
Budec...

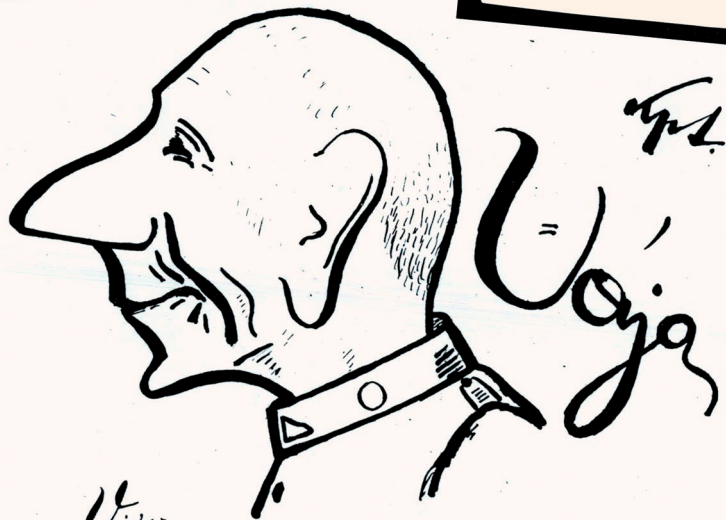

ilev, klus
světlini
rozpustán
a sklád
diti. Sp
nohou
plat
táři
tři

na vojné v
psal mamín
nechala vyfo
a obrázek, a
jen díky jeho
mám a jsem
mám bošičky, k
sám udělal, m
jsem a jsem kniž
se smával, že tak
už mít nemohu!

živé a platili v
vyplatě — když t
když vcházet k
bylo živé. Věnu
ního platů a f
vyšší mýta.
Hranicích by
Taussigovi, ob
bratr mých o
Přijel, byl ro
z Třebor. Pak
s ženou Kate

Ornst. Hranice, 32, vka
Jakub Ornst. (zavaz.)
frankt. a, agent K. Ornst. d. v.
+ K. Ornst. d. v.

Viděs - Vajo, byl jsi "maček",
udělali s sebou "čáček",
za to se jsi dobře zahml
z Chudými. Ji vrali - na Kladno se dali -
aby mně to zahml.

čelních jím jsi kapšánem,
takle - jinak zhrklým panem -
by mě jednou - já zas Tobě -
potřásl jím, žluči sobě -
Ty mě zavítal chtěl dát mým,
já se dolit se Poupalim
-- a hoř, na zdar - Vajo -
"soudruží" -

jako kolektivního a identitotvorného fenoménu, se pak obdobně, byť s menším potenciálem, etablojí pohledy, které do centra pozornosti staví paměť coby privátní substanci. Zásadní obrat, při němž je osobní paměť vzata na milost humanitními vědami, přichází dle Aleidy Assmanové až koncem druhé poloviny 20. století, kdy se paměti přiznala schopnost rekonstrukce minulosti. Tento zdánlivě banální postřeh nebyl dlouhou dobu všeobecně respektován. Dokonce ještě dnes lze najít badatele, kteří jej zpochybňují a upozadují daleko za výsostné místo vyhrazené pro katedrovou a pozitivistickou historii. Jen obtížně se smířují se skutečností, že by výsledkem jejich práce neměl být přesný obraz minulosti, ale spíše její „odraz“. Je zřejmé, že výzkum takto pojímané minulosti vyžaduje nejen nové metody, nová metodická východiska (hlavně důraz na interdisciplinaritu: historie zde postupuje v úzké součinnosti se sociologií, ekonomikou, psychologií, antropologií, archeologií, literární vědou, estetikou, demografií, geografii...), ale především nový pohled na prameny.

Zájem o zkoumání paměti tak zároveň zvyšuje zájem o soukromou sféru a mimo jiné i poptávku po dobových dokumentech, memoárech a vzpomínkách. A zatímco dějiny každodennosti saturují analytické nástroje a způsoby nahlížení, paměťová studia zaručují produkci vhodných pramenů. V této souvislosti bychom byli velmi rádi, pokud by Databáze dějin všedního dne plnila jeden ze svých předpokládaných účelů, a sice stát se – do budoucna rostoucím – rezervoárem odpovídajících narativních pramenů.

V tomto bodě není náš záměr zcela ojedinělý a bezpříkladný. V rámci české historiografie se na výzkum vzpomínkových narací doposud soustředilo především Centrum pro orální historii Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, v v. i., v Praze, které založil prof. Miroslav Vaněk. V rámci sociologie a etnologie můžeme uvést časopis *Biograf*, jenž se orientuje na kvalitativní výzkumnou činnost, a Centrum pro výzkum kolektivní paměti, jakožto společné pracoviště Fakulty sociálních věd, Filozofické fakulty a Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, které si klade za cíl výzkum různých aspektů paměti.

Obsah sbírky a formální parametry databáze

V současné době sbírka čítá na 800 jednotlivých textů, ego-dokumentů. Základem jsou zachované staré osobní i rodinné paměti, vzpomínky, deníky, ale také fotografie, výstřižky z novin, faksimile osobních dokladů a další stopy minulosti, rozprostírající se na ploše posledních zhruba 150 let. Vedle nich tvoří nezanedbatelnou část také materiály, které jejich autoři sepsali v devadesátých letech, kdy se sbírka za iniciativy socioložky Jany Losové konstituovala. Bez ohledu na dobu vzniku spojuje všechny texty fakt, že obsahují autopercepci a logicky také prezentaci historických událostí, popisy osob, institucí a objektů, a přestože představují pouze výše skutečnosti, předkládají jistý obraz vnímání nejen druhých, ale i sebe sama (tedy autora) v rodině, ve společnosti, v prostoru či v dané epoše, zkrátka ve velkých strukturách. Obsahují tak informace, které zrcadlí vztah autorek a autorů k žebříčku hodnot a ukazují jeho proměny v čase. Reflektují jejich znalosti, životní zkušenosti, v konečném důsledku také zdůvodňují a vysvětlují smysl individuálního ho lidského jednání.

historickovědní výzvou. Je pravdou, že aplikace historické analýzy na obdobné texty je tak trochu „převzetím“ metod a přístupů etnologie, částečně i přístupů literárněvědných. Pramenná základna se nachází na pozicích částečně se překrývajících s problematikou (auto)biografickou. V současnosti patří k nejvyužívanějším typům pramenů při biografickém výzkumu „životopisná vyprávění“. Terminologie biografického bádání nabízí celou škálu dalších různých označení pro tuto formu biografických textů, jako např. životní příběh (*life story*); životní historie (*life history*); osobní dokumenty (*human documents/personal documents*); ego-dokumenty;

Ukázka jmenné autority v systému Verbis

Systém

Aktivace

Katalogizace

Katalog

Výpůjční modul

Statistiky

Servisní modul

Nápověda

Uložit

Kontrola polí

Zavřít

Měna osob

Memoáry

Oprava záznamu 414484

a oblast působení	patologie
373 Afilace (organizace spojená s osobou)	
a afilace	
374 Profese	
a profese	úřednice
375 Pohlaví	
a pohlaví	žena
377 Související jazyk	
a související jazyk	cze
400 Odkaz VIZ - osobní jméno	1#
w řídící podpole	jméno za svobodna
a Osobní jméno	Bouzková, Marta,
d data	1931-
2 jazyk katalogizace	
500 Odkaz VIZ TĚŽ - osobní jméno	
a Osobní jméno	
670 Zdroj nalezených informací	
a zdroj citace	
b nalezená informace	
678 Biografická a historická poznámka	
a poznámka	
856 Elektronické umístění a přístup	
3 bližší určení dokumentu	
u adresa zdroje	
y text odkazu	
907 Poznámka (bibliogr.)	
a text poznámky	Narozena 13. 8. 1931 v Brně. Úřednice, sekretářka profesora na patologii.
989 Osobní údaje	
a Adresa	Milénova 9, Brno, 63 800, Česká republika
v Vzdělání	Středoškolské
b Náboženské vyznání	římskokatolické
c Rodinný stav	ženatý/vdaná
d Počet dětí	2
e Počet sourozenců	3
f Prostředí	Městské
g Povolání otce	úředníci
h Povolání matky	domácnost
i Povolání partnera	nezjištěno
997 Katalogizátor	
a Šifra katalogizátora	Smrček

narativní texty; autobiografická narativa; osobní narativa (*personal narrative*); orální biografie (*oral biography*); životopisná/životní vyprávění apod.

Platformou pro praktické využití sbírky je specializovaná databáze. Bez smyslu (u)trženi a hlavně badatelsky přívětivé dostupnosti by sbírka sama o sobě neměla smysl a stala by se jen vyprázdněnou tezaurací historického vědomí. Všechny texty postupně procházejí procesem „hermeneutického čtení“ (též tzv. *text mining*), jehož výsledkem je – počítačovým žargonem řečeno – tvorba metadat (též *preprocessing, tokenisierung*). Jde o proces lišící se od klasické vnější i vnitřní analýzy pramene. Navíc nám v rámci Databáze nejde ani tak o porozumění prameni, přesněji jeho obsahu (*distance reading*), ale o schopnost obsažené informace předat v podobě, která by byla srozumitelná a přehledná pro následného příjemce, ale i strukturovatelná, tříditelná a v důsledku toho také prohledávatelná. V praxi to znamená obdařit jednotlivé texty určitými tagy, dle nichž se mohou badatelé orientovat v jinak nepřehledném mase materiálu. Takovéto služby se někdy, prostřednictvím metafory o informačním znečištění skrze nadbytečné množství dat předávaných narativním textem, říká „informační ekologie“.

Celá sbírka byla v roce 2016 odborně naskenována a i nové přírůstky procházejí postupně digitalizací. Je však třeba zdůraznit, že na rozdíl od jiných podobných projektů Databáze dějin všedního dne zacílí na „kvantitativní dějiny“. Digitalizace dat neprobíhá pro data samotná, lapidárně řečeno naším cílem nejsou čísla, procenta a sloupcové grafy, ale dostupnost materiálů. Po kroku jedna, vytvoření databáze, tak následuje krok dva, její zpřístupnění. V dnešní době jediné smysluplné řešení představuje digitální zveřejnění. Rozhodli jsme se pro využití již zaběhnuté a obecně velmi užívané platformy Bibliografie dějin Českých zemí, jež je dostupná na <https://biblio.hiu.cas.cz> a jejímž zřizovatelem a provozovatelem je také Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Perspektivy projektu a možnosti jeho využití

Jednou ze základních otázek zůstává, zda má vůbec smysl tematizovat „malé“, „bezejmenné“ lidi jako jednající subjekty. A nejedná se pouze o interní historiografický problém a žonglování s koncepcemi a metodami, které jsou odtržené od potřeb veřejnosti a neovlivňují všeobecné historické povědomí?

Popisy života v rodině i v širším okolí, popis věcí, činností, zvyků a všeho, o čem se domníváme, že by to nemělo upadnout v zapomenutí – to vše se může stát zdrojem poučení, pramenem ještě neobjevených poznatků, kamínkem v mozaice obrazu dějin „všedního dne“. Vyprávění se může stát vzácnou památkou, poutavým čtením nejen pro rodinné příslušníky, ale i pro další neznámé čtenáře. Databáze by měla sloužit jako cenný zdroj informací, bez nichž by často nebylo možné pochopit hlubší souvislosti „velkých“ dějin. Zájem o podobná svědectví zaznamenáváme také ze strany veřejnosti. Autobiografické zápisky služek, selek, dřevorubců, dětí domkářů a dalších zajímají už několik let nejen sociální a kulturní vědce, ale vycházejí také na knižním trhu či se prezentují v kinech a televizích (popkultuře) jako oblíbené a velmi čtené a přijímané. Naproti tomu výpovědi velkých postav, aktérů velkých dějin, vládců a vůdců ustupují do pozadí. Jakoby dnešní člověk, vědom si relativizace svého místa ve společnosti a dějinách, hledal i v dobách minulých sobě podobného

Ukázka ze sbírkové kampaně #recyklujvzpominky

Mnohé texty jsou doplněny fotografiemi

člověka. Jistým lakmusovým papírkem by mohla být i knižní produkce vydávaná v souvislosti s výročí první světové války. Nad velkými syntézami plnými obrazového materiálu a odborných analytických studií s novými konceptuálními přístupy na pultech knihkupců jednoznačně převládaly vzpomínky „bezejmenných osob“, vojáků i civilistů. Přetlumočení prožitku doby zcela jednoznačně zvítězilo nad výkladem, byť populárně-naučným. Navíc nám přístup dějin všedního dne a jeho prameny umožňují nechat promlouvat dosud v dějinách prakticky mlčící (či umlčovanou) celou polovinu lidského společenství, a sice ženy – to je aspekt, který bychom neměli přehlížet.

Původní koncept dějin každodennosti, chceme-li dějin všedního dne (*Alltags-geschichte*) souvisel s analýzou každodennosti ve světle odpovědnosti jedince v rámci německých dějin 20. století. Mimo jiné bylo jeho snahou zkoumat participaci jednotlivců na totalitních systémech. Nejříve šlo ve Spolkové republice Německo v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století zejména o extrémní zkušenost nacionálního socialismu, k čemuž se od devadesátých let přidala diskuze, zda to, co se vyvinulo ve východním Německu, bylo spíše represivním diktátorským režimem,

Ukázka uživatelského rozhraní databáze

DATABÁZE DĚJIN
VŠEDNÍHO DNE

Jme také na

[Digitalizované dokumenty](#) [Rozšířené vyhledávání](#)

[Domů](#) [Vyhledávání](#) [Registřky](#) [Fotobank](#) [Přispět](#) [Partneři](#) [Kontakt](#) [Média](#) [Etika a legislativa](#)

Vystrčil, František - Paměti z Hané

Vystrčil, František

5 s.
[Zobrazit plný text](#)

Klíčová slova: vesnice; zvyky lidové; válka prusko-rakouská (1866); rolnictvo; povolání; svatby
Chronologický údaj: 1866-1914
Geografický údaj: Hněřovice nad Hanou (okres Přerov); Přerov (okres)
Žánr a forma: paměti

Resumé: Paměti Františka Vystrčila jsou nesourodou sbírkou krátkých vzpomínek na vesnický život v Hněřovicích na Hané ke konci 19. století. Autor popisuje různé vesnické povolání, jejich funkce a společenskou prestiž. Dále je zde také pasáž o svatebních zvycích a životě místních za prusko-rakouské války roku 1866.

Vystrčil, František -
Vystrčil, František - Paměti z Hané. 5 s. [A4; strojoepis]

« Zpět na vyhledané

[« Předchozí](#) [» Následující](#)

Klemařky

Dokumenty ke stažení

Zobrazit připojené soubory

 Plný text

 Titulka

 OCR

Oblíbené [Do oblíbených](#)

Žádné položky

nebo částečně také režimem jakési hybridní společenské smlouvy mezi vládnoucí stranou a obyčejnými lidmi. Právě dějiny každodennosti, přesněji jejich pramenové zdroje, mohou být v tomto smyslu velmi nápomocny. Paralela mezi zkušeností německou a českou, resp. československou, se zde přímo nabízí. Mechanismy žití či přežívání jednotlivců v nesvobodných společenských systémech nám umožňují rekonstruovat nástroje (i jejich limity) společensko-politických doktrín.

Sbírka je k dispozici badatelské veřejnosti. Doposud o ní projevíli zájem především studenti historie z českých a německých univerzit. Veškeré informace o databázi a celém projektu lze nalézt v rámci webových stránek Historického ústavu AV ČR, v. v. i., (<http://www.hiu.cas.cz/cs/databaze/databaze-dejin-vsedniho-dne.ep/>). Jak bylo zmíněno výše, Databáze dějin všedního dne je umístěna na platformě v historické obci velmi populární databáze Bibliografie dějin českých zemí (<https://biblio.hiu.cas.cz/>).

Jako pramenná základna byl neutříděný obsah Databáze dějin všedního dne využit již v devadesátých letech minulého století, a to ze strany vídeňské organizace Dokumentation lebensgeschichtlicher Aufzeichnungen pro publikace v rámci specializované ediční řady nakladatelství Boehla (CHVOJKA, Erhard: *Grossmütter...* Wien 1992; VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla: *Auf der Walz. Erinnerungen böhmischer Handergesellen*; Táž: *Vom Amts wegen. Österreich-ungarische beamte erzählen*. Wien 1998; LOSOVA, Jana: *Kindheit in Böhmen und Mähren*, Wien 1996). Historický ústav AV ČR, v. v. i., zřizuje vlastní ediční řadu, jež by pramenně

Pracovní tým při zadávání metadat

vycházela z Databáze dějin všedního dne. Prvním vydaným svazkem je publikace věnovaná vzpomínkám na období první světové války (KESSLER, Vojtěch – ŠRÁMEK, Josef, *Tváře války. Velká válka 1914–1918 očima českých účastníků*, Praha 2020), následovaly publikace KESSLER, Vojtěch – SMRČEK, David, *Děti křtěné Dunajem. České vzpomínky na meziválečnou Vídeň*, Praha 2021; LOSOVÁ, Jana – KESSLER, Vojtěch – KRŠKOVÁ, Veronika, *Babičky očima vnoučat*, Praha 2023 a posledním svazkem je DENK, Libor – DIETRICHOVÁ, Barbora – KESSLER, Vojtěch, *Šťastné a veselé. České Vánoce ve vzpomínkách pamětníků*, Praha 2024.

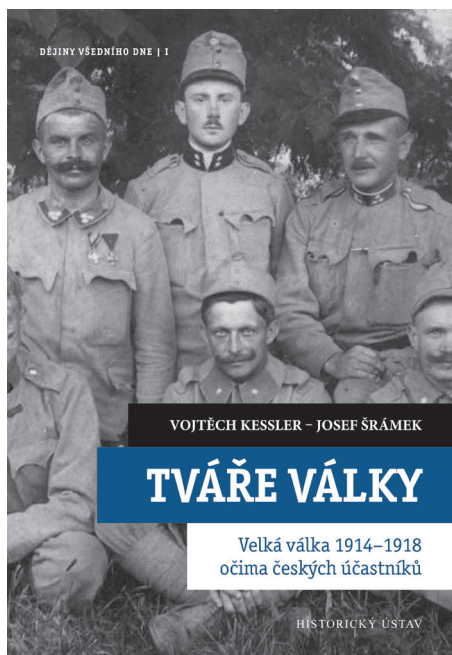
V poslední dekádě se ukazuje význam rozvoje občanské vědy (z anglického Citizen Science). Principem tohoto přístupu je zapojení laické veřejnosti do řešení badatelských otázek. Tato participace, kdy se veřejnost v různé míře podílí na výzkumu, pomáhá nejen při zodpovídání vědeckých otázek, ale také při porozumění a pochopení činnosti vědeckovýzkumných institucí a odborných pracovišť obecně. V tomto kontextu je zcela klíčové, aby výzkumné projekty s veřejností systematicky komunikovaly. Vedle vlastní sbírkové činnosti se proto tým badatelů a stážistů sdružených kolem Databáze dějin všedního dne intenzivně věnuje propagaci projektu a vytvářením rozsáhlých komunikačních sítí s odbornými i popularizačními institucemi. V rovině vědeckovýzkumné členové týmu pravidelně prezentují výsledky svých aktivit opírajících se o práci s ego-dokumenty na řadě konferencí v ČR i v zahraničí. Od zveřejnění Databáze dějin všedního dne proběhly desítky přednášek pro veřejnost a besed se studenty a žáky na všech stupních vzdělávacího systému – od základních škol až po prostředí vysokoškolské. Kladný ohlas v této souvislosti zaznamenávají také didaktické workshopy a pracovní listy zaměřené na dějiny každodennosti a obecně na žitou realitu našich předků. Pro kvantitativní rozvoj databáze se ukazuje jako velmi účinná spolupráce s organizacemi a institucemi sdružujícími aktivní seniory, ať už jde o nejrůznější kluby, či spolky. Důležitým partnerem je v tomto ohledu organizace Mezi námi, o. p. s., která zprostředkovává kontakt a aktivity mezi seniory na straně jedné a dětmi na straně druhé. Projekty jako *Čtecí babičky* přispívají ke kvalitě mezigeneračního předávání paměti a současně pomáhají rozšiřovat sbírku ego-dokumentů Databáze dějin všedního dne. Na podobném principu se osvědčují i cílené sbírkové akce, například kampaň #recyklujvzpomínky nebo komunikace s potenciálními přispěvateli a propagace prostřednictvím sociálních sítí, jako jsou Facebook či Instagram.

Facebook

Instagram

DĚJINY VŠEDNÍHO DNE | 1

VOJTĚCH KESSLER – JOSEF ŠRÁMEK

TVÁŘE VÁLKY

Velká válka 1914–1918
očima českých účastníků

HISTORICKÝ ÚSTAV

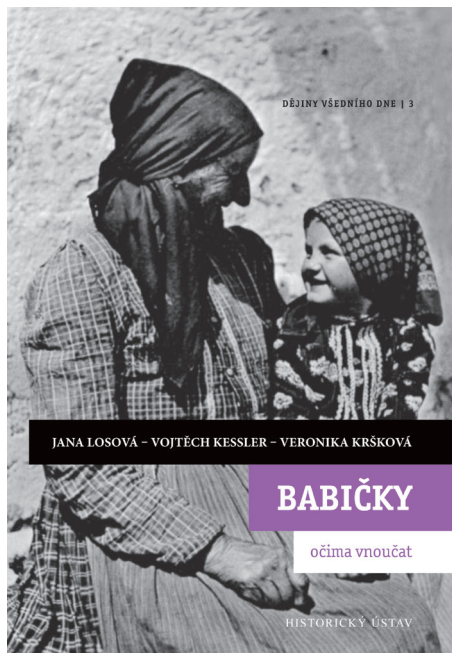
DĚJINY VŠEDNÍHO DNE | 2

VOJTĚCH KESSLER – DAVID SMRČEK

DĚTI KŘTĚNÉ DUNAJEM

České vzpomínky na meziválečnou Vídeň

HISTORICKÝ ÚSTAV

DĚJINY VŠEDNÍHO DNE | 3

JANA LOSOVÁ – VOJTĚCH KESSLER – VERONIKA KRŠKOVÁ

BABIČKY

očima vnoučat

HISTORICKÝ ÚSTAV

DĚJINY VŠEDNÍHO DNE | 4

LIBOR DENK – BARBORA DIETRICHOVÁ – VOJTĚCH KESSLER

ŠŤASTNÉ A VESELÉ

České Vánoce ve vzpomínkách pamětníků

HISTORICKÝ ÚSTAV

Ve snaze zvýšit dostupnost zpracovaných pramenů a získaných poznatků široké, a to i zahraniční badatelské veřejnosti přistoupil Historický ústav k vytváření **digitálních databází a portálů** (<http://www.hiu.cas.cz/cs/database/ep>).

Bibliografie dějin českých zemí (<http://biblio.hiu.cas.cz/>) zachycuje veškeré odborné práce vydané k českým dějinám v České republice i v zahraničí. Obsahuje více než 420 000 záznamů odborné literatury od roku 1990 (výběrově od r. 1895). Databáze je veřejně dostupná od roku 2002, každoročně je vloženo zhruba 15 000 záznamů.

Souborný katalog *Bibliografie české a slovenské historiografie* (<http://portaro.eu/hucentral/>) vznikl v roce 2016 na základě spolupráce HÚ AV ČR, HÚ SAV a Národního archivu. Zpřístupňuje databáze *Bibliografie dějin Českých zemí*, *Bibliografie dějin Slovenska* a *Bibliografie českého archivnictví*, dohromady téměř 500 000 záznamů. Katalog umožňuje vyhledávání v českém, slovenském, anglickém, německém a francouzském jazyce.

Životopisné údaje o osobnostech života politického, společenského, hospodářského, technického, vědeckého, kulturního i všech dalších oblastí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku poskytuje *Generální heslář Biografického slovníku českých zemí* (BSČZ – <http://biography.hiu.cas.cz>), který začal vznikat roku 1990 a od roku 2015 je přístupný veřejnosti. Podává základní údaje o zhruba 51 tisících nežijících i žijících osobnostech (2016) a je soustavně doplňován a zpřesňován, představuje zásadní doplněk tištěné verze.

Mapový portál Historického atlasu měst České republiky (<http://towns.hiu.cas.cz>; <http://towns.hiu.cas.cz/new/index.php>) zpřístupňuje kartografické prameny, rekonstrukční mapy a vyobrazení jako modelovou studii proměn městské krajiny. Vychází z tištěného (28 svazků, 1995–2015), který prostřednictvím starých map, vedut, dobových fotografií, leteckých snímků i rekonstrukčních map a modelů dokumentuje vývoj vybraných městských sídel v Čechách, na Moravě a ve Slezsku; je zpracováván podle rámcových pravidel stanovených Evropskou komisí pro dějiny měst. Díky digitálním technologiím mohou být v mapovém portálu publikovány základní mapy z jednotlivých svazků, ale i rozsáhlý soubor více než 50 000 map, plánů, mapových atlasů a globů, zachovaných v českých zemích (*Virtuální mapová sbírka* – <http://www.chartae-antiquae.cz/cs/about>, na jejímž vytváření se HÚ podílí) a zpracování krajinného prostředí v průběhu dějin (*Historické krajiny* – <http://landscapes.hiu.cas.cz>).

Databáze *August Sedláček ve věku digitálních technologií* (<http://www.augustsedlacek.cz>) zpřístupňuje obrovský soubor pramenných excerpt českého historika Augusta Sedláčka (1843–1926), tvořený více než 400 000 kartotéčnými lístky s genealogickými a topografickými záznamy z Čech a Moravy. Pro kompletní zpracování uvedených kartoték byla vyvinuta originální metodika a software, jejichž pomocí se podařilo v letech 2012–2015 zachránit unikátní dokumentaci k dějinám šlechty a jejích sídel i k vývoji měst, vesnic, hradů, zámků a tvrzí v českých zemích (včetně dokladů v originále již nedochovaných). Základní funkce systému jsou popsány v manuálu dostupném na: http://www.augustsedlacek.cz/sites/default/files/as_pruvodce_cz.pdf (v české i anglické jazykové mutaci).

Církevní, ale také kulturní, sociální a politické dějiny 16.–18. století získaly novou oporu v *Bio-bibliografické databázi řeholníků v českých zemích v raném novověku* (<http://reholnici.hiu.cas.cz/katalog/>), která vznikla v souvislosti s kolektivním výzkumem stipendistů Českého historického ústavu v Římě a zahrnuje přes 8250 osobních hesel (2016).

Ve spolupráci HÚ s Ústavem pro hospodářské a sociální dějiny Univerzity Vídeň začala vznikat *Databáze dějin všedního dne* (<http://biblio.hiu.cas.cz/>). Jejím cílem je vytvořit dokumentární sbírku starých pamětí, rodinných kronik, deníků a dalších životopisných vzpomínek, ale také obrazových pramenů, dokládajících život prostých lidí od poloviny 19. století do šedesátých let 20. století.

Databáze dějin všedního dne je jedním z výstupů dlouhodobého mezinárodního vědeckovýzkumného projektu, na kterém se podílí Institut für Wirtschafts- u. Sozialgeschichte der Universität Wien a Historický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i. Jedním z cílů tohoto projektu je vytvoření dokumentační sbírky starých pamětí, rodinných kronik, deníků a jiných životopisných vzpomínek. Již dnes představuje tato sbírka cenné svědectví o životě prostých lidí v dřívějších dobách. Obsahuje více než čtyři stovky životopisných záznamů různého obsahu, v současné době digitalizovaných a katalogizovaných. Všechna data jsou volně dostupná v rámci online databáze biblio.hiu.cas.cz.

V EDICI VĚDA KOLEM NÁS PŘIPRAVUJEME:

Reysa Alenzuela: **Knihovna Orientálního ústavu** (překlad do ČJ)

Pavlaína Kellarová: **Digital Humanities a knižní kultura**

Miloslav Müller: **Observař Milešovka, druhé vydání**

V EDICI MIMO JINÉ VYŠLO:

Vojtěch Blížňák a kol.: Meteosat třetí generace: **Nová éra družicových pozorování**

Václav Cílek: **Adaptace města na klimatickou změnu**

Kevin L. Schwartz, Ameem Lutfi: **The 9/11 Legacies Project**

**Spolufinancováno
Evropskou unií**

**Akademie věd
České republiky**

STRATEGIE AV21

Edice Věda kolem nás | Prostory společné paměti

Databáze dějin všedního dne | Milan Hlavačka, Vojtěch Kessler, David Smrček

Vydalo Středisko společných činností AV ČR, v. v. i. Grafická úprava dle osnovy Jakuba Krče a sazba Serifa. Technická redaktorka Jolana Petříková. Odpovědný redaktor Vojtěch Němec. Vydání 2., aktualizované, 2025. Ediční číslo 13225. Tisk **SERIFA**®, s. r. o., Jinonická 80, 158 00 Praha 5.

ISSN 2464-6245

Evidováno MK ČR pod e. č. E 22344

Další svazky získáte na:

www.vedakolemnas.cz | www.academia.cz